

การสร้างจิตวิญญาณร่วมโดยผ่านกระบวนการกลุ่มอาชีพของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา

เอมอร แสนภูวา^๑

บทคัดย่อ

การวิจัยการสร้างจิตวิญญาณร่วมโดยผ่านกระบวนการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ความเป็นมาและสภาพของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา 2) สร้างจิตวิญญาณร่วมโดยผ่านกระบวนการกลุ่มอาชีพ และ 3) จัดตั้งกลุ่มอาชีพ การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษา พบว่า “กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง” อาศัยที่บ้านกันทรอมใต้ตั้งแต่ประมาณ 80 ปี ซึ่งมีการตื่นตัวในการต่อสู้ทางความคิดระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพในช่วงประมาณ 50 ปีที่แล้ว และถูกรัฐบาลเผด็จการปราบปรามจนเกิดการตื่นตัวต่อสู้อย่างรุนแรง จึงร่วมกับนิสิตนักศึกษาหนีเข้าป่ามาที่บ้านกันทรอมใต้ เกิดการจับอาวุธต่อสู้กับรัฐบาลขณะนั้น ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2523 รัฐบาลมีนโยบาย 66/2523 ส่งผลให้นิสิตนักศึกษาและประชาชนที่เข้าป่าตัดสินใจวางอาวุธกลับมาเพื่อพัฒนาประเทศ กลุ่มชาวบ้านในชุมชนกันทรอมใต้ที่ออกจากป่ากลับมาอยู่ในชุมชนได้รับการกระตุ้นให้มีการขับเคลื่อนการพัฒนากลุ่มอาชีพโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ผลของการกระตุ้นให้ขับเคลื่อนการพัฒนาในรูปแบบนี้ได้มีส่วนช่วยสร้างจิตวิญญาณร่วมของการพัฒนาแก่สมาชิกกลุ่มจนสามารถพัฒนาอาชีพได้สำเร็จ และได้มีการขยายผลให้มีการตั้งกลุ่มอาชีพในชุมชนอื่น ๆ พร้อมมุ่งหวังที่จะยกระดับไปเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่อไป

คำสำคัญ: การสร้างจิตวิญญาณร่วม, กระบวนการกลุ่ม, กลุ่มอาชีพ, กลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคง

^๑ รองศาสตราจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ E-mail: emonsskru@hotmail.com

รับบทความ: 19 สิงหาคม 2566 แก้ไขบทความ: 30 สิงหาคม 2566 ตอบรับบทความ: 1 กันยายน 2566

Awakening a corporate spirit through the process of group dynamic in a career community: The case study of participants who join the development of stability program along Thai Cambodia border.

Emon Senphuwa^a

Abstract

The research of a corporate Spirit development through career group process of stability development participants along Thailand-Cambodia border has the objectives to 1) study the background and the condition of the stability development participants groups along Thailand-Cambodia border. 2) develop a corporate spiritual through the career group process and 3) establish career group. This research was using mainly on qualitative research method.

The results of the study revealed that stability development participants group has lived in Kantrom Tai village since 80 years ago. They awakened in the ideological battle between capitalists and laborers in the past 50 years and they were suppressed by the tyrannical government until there was an awakening to fight violently. Therefore they escaped into the forest with students at Kantrom Tai village and fighting against the government at that time. Later in 1980, the government had 66/1980 policy resulting in students and people decided to lay down weapons to develop the country. They have been encouraged to drive career with a focus on the process of community involvement. The effect of this form of development-driven enable them to corporate their spirit to develop their career group members successfully. Furthermore, it has expanded the result to

^a Associate Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Sisaket Rajabhat University, E-mail: emonsskru@hotmail.com

set up career groups in other communities and ready to upgrade to be community enterprise in the future.

Keywords: Corporate Spirit Development, Group Process, Career Group, Stability Development Participants

บทนำ

กระบวนการพัฒนาประเทศสำคัญที่สุดควรเริ่มต้นพัฒนาจากชุมชน เพราะชุมชนเป็นรากฐานที่สำคัญ เมื่อชุมชนพัฒนาและเข้มแข็งย่อมหมายถึงคนในชุมชนได้รับการพัฒนาและเข้มแข็งตามไปด้วย การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งต้องมีความครอบคลุมหลายมิติ ทั้งมิติทางสังคมวัฒนธรรม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและมิติอื่น ๆ ดังนั้นเมื่อชุมชนจำนวนมากเกิดความเข้มแข็งย่อมส่งผลประเทศเข้มแข็งด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างและการพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิต เนื่องจากชุมชนจะประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลายกลุ่มอยู่ร่วมกัน การประกอบกิจกรรมต่างๆ ของคนและกลุ่มต่าง ๆ จึงควรกำหนดเป้าหมายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือสอดคล้องกัน จึงจะทำให้ชุมชนนั้นพัฒนา กระบวนการในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย จิตวิญญาณร่วมของชุมชน หลักการในการพัฒนา และจุดมุ่งหมายของการพัฒนา กระบวนการทั้งสามประการนี้มีความสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

ผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง เป็นชื่อที่ผู้วิจัยเรียกในงานวิจัยนี้ ซึ่งเดิมมีการเรียกชื่อว่า กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ใช้อักษรย่อ ผ.ร.ท. เป็นกลุ่มคนที่สามารถพบอาศัยอยู่ในหลายพื้นที่แถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คนส่วนใหญ่มักจะมองว่ากลุ่มนี้เป็นกลุ่มแนวร่วมคอมมิวนิสต์ในอดีตและในปัจจุบัน กลุ่มคนเหล่านี้ได้เข้าร่วมในการพัฒนากับหน่วยงานภาครัฐเพื่อเป็นอีกหนึ่งพลังในการพัฒนาประเทศไทย เฉพาะในจังหวัดศรีสะเกษมีกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงประมาณ 2,725 คน ซึ่งปัจจุบันกลุ่มคนเหล่านี้ได้รับการช่วยเหลือดูแลจากหน่วยงานความมั่นคงและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน (ISOC. Sisaket Province, 2018.p. 20) คนเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่อาศัยตามหมู่บ้านแนวชายแดน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสงบและห่างไกลกลุ่มคน โดยพบมากที่สุดบ้านกันทรอมใต้ ตำบลกันทรอม อำเภอนายูง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีจำนวนประมาณ 200 คน ในช่วงที่ผ่านมากลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงได้รับการช่วยเหลือในลักษณะของการได้รับงบประมาณจากหน่วยงานด้านความมั่นคง เพื่อช่วยเหลือในการกลับเข้าสู่การเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติตามนโยบายของทางภาครัฐ แต่ในปัจจุบันการช่วยเหลือได้ถูกปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบของการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ เพื่อให้ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยกระบวนการกลุ่ม ซึ่งเป็นแนวทางที่เริ่มต้นเมื่อไม่นานมานี้ คือเมื่อปี พ.ศ. 2561 จุดเด่นของกลุ่มในการขับเคลื่อนการพัฒนา คือ มีความสามัคคีในหมู่คณะสูง เชื่อฟังผู้นำอย่างมาก ร่วมมือร่วมใจในการทำงาน และอยู่อย่างพอเพียง ในขณะที่บางครอบครัวมีสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น เมื่อมีการรวมพลังหรือการเรียกร้องในรูปแบบต่างๆ โดยการชักจูงของผู้นำให้เห็นด้วย กลุ่มเหล่านี้ก็จะเข้าร่วมทันทีโดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ เพราะมีความเชื่อใจและศรัทธาในตัวผู้นำ อีกทั้งยังเชื่อว่าการอยู่ในกลุ่มจะทำให้อยู่รอด ในช่วงหลัง

หน่วยงานภาครัฐโดยการดูแลของหน่วยงานด้านความมั่นคง พยายามให้ความช่วยเหลือกลุ่มคนเหล่านี้ ด้วยการกระตุ้นให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เพื่อให้ช่วยเหลือตนเองมากที่สุด รวมถึงเน้นการพัฒนา ด้านอาชีพเพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่เกิดความเหลื่อมล้ำที่แตกต่างจากคนอื่น ๆ ในชุมชนที่ไม่ใช่กลุ่ม ของตนมากนัก สามารถอยู่ได้ในชุมชนอย่างมีความสุข และพยายามให้พวกเขาเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ ชุมชนและสังคมที่พวกเขาดำรงอยู่

จากการเข้าไปศึกษาเบื้องต้น ได้พบเห็นความแตกต่าง ความไม่เท่าเทียมกันของคนในชุมชนที่ กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงอาศัยอยู่กับคนกลุ่มอื่น ๆ อีกทั้งการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพของพวกเขายัง ไม่สามารถขับเคลื่อนไปได้ดีเนื่องจากขาดความรู้ ความเข้าใจในการขับเคลื่อนกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จ อย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นและมีเศรษฐกิจครอบครัวที่ดีโดยการพึ่งพาตนเองใน การดำรงชีวิตที่อยู่ภายในชุมชนและสังคม การที่พวกเขามีพลังความสามัคคี เชื่อฟังผู้นำ ทำอะไรทำ ด้วยกัน อยู่อย่างพอเพียงจึงเป็นพื้นฐานในการร่วมพลังในการสร้างจิตวิญญาณร่วมซึ่งสำคัญอย่างยิ่งใน การพัฒนากลุ่มอาชีพให้ก้าวหน้าอย่างมั่นคงสามารถยกระดับเศรษฐกิจของครอบครัว ซึ่งจะกลายเป็น เศรษฐกิจชุมชนที่ดีและส่งเสริมให้การพัฒนาความยั่งยืนต่อไป

ด้วยสภาวะการณ์และเหตุผลดังกล่าว การวิจัยเรื่อง “การสร้างจิตวิญญาณร่วมโดยผ่าน กระบวนการกลุ่มอาชีพของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา” จึงมีความ สนใจและได้รับการพัฒนาขึ้นมา โดยมีคำถามวิจัยว่า จุดเด่นของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงจะสามารถ นำมาใช้ในการพัฒนากลุ่มอาชีพอย่างไร ทั้งนี้คาดหวังว่าผลการวิจัยจะเกิดประโยชน์ต่อการเสริมสร้าง ความร่วมมือของคนในชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมอันจะนำไปสู่การสร้างจิตวิญญาณ ร่วมและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและสภาพของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา
2. เพื่อสร้างจิตวิญญาณร่วมโดยผ่านกระบวนการกลุ่มอาชีพของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคง ตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา
3. เพื่อจัดตั้งกลุ่มอาชีพของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยกัมพูชาให้เกิด การพัฒนาอย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยนี้กำหนดพื้นที่แบบเจาะจง คือ บ้านกันทรอมใต้ ตำบลกันทรอม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงอยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่และอยู่ ติดชายแดนไทยกัมพูชา

2. ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญสำหรับการวิจัยนี้ได้มีการกำหนด ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคง ที่อาศัยในชุมชนบ้านกันทรอมใต้ ตำบลกันทรอม อำเภوخุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งอยู่ติดชายแดนไทยกัมพูชา ที่มีจำนวนประมาณ 200 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็นกลุ่มที่ใช้สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก

2.2 กลุ่มที่ใช้สำหรับการสนทนากลุ่ม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ กลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคง ทำการเลือกจากแกนนำของผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงในชุมชนบ้านกันทรอมใต้ ซึ่งมีความรู้เรื่องกระบวนการพัฒนากลุ่มอาชีพในชุมชนเป็นอย่างดี โดยได้รับการแนะนำจากหัวหน้ากลุ่ม จำนวน 20 คน

2.2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการสนทนากลุ่ม เลือกกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคง โดยกำหนดคุณสมบัติว่าได้รับรองจากหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคง จำนวน 20 คน และแบ่งการสนทนากลุ่มเป็น 2 กลุ่มๆ ละ 10 คน

3. ขอบเขตเวลา งานวิจัยเป็นนี้ดำเนินการเป็นระยะเวลา 1 ปี ในปีงบประมาณ 2562

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ

Bamrungsuk (1983, p.15) ได้อธิบายว่า ความมั่นคงแห่งชาติ หมายถึง ความมั่นคงแห่งรัฐ หรือความมั่นคงแห่งรัฐชาติ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าปัญหาความมั่นคงระหว่างประเทศมีมาพร้อมกับอารยธรรมของมนุษยชาติ เมื่อมนุษยธรรมแล้วก็เริ่มมีปัญหาของความขัดแย้งระหว่างกันมักจะเกิดขึ้นตามมา อันนำมาซึ่งปัญหาความมั่นคงปลอดภัยของคนในกลุ่มหรือชนเผ่าต่าง ๆ ต่อมาเมื่อมีวิวัฒนาการทางด้านการเมืองจากชนเผ่าไปสู่การเป็นชาติ ประเทศ และเป็นรัฐ โดยเกิดสนธิสัญญาและเกิดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างชัดเจน ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้มั่งที่ให้เกิดในทางบวก อันจะช่วยรักษาความมั่นคงของชาติแต่ละชาติ ซึ่งถือว่าสำคัญมากต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

Wuttimethi (1986, p. 20) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ของกระบวนการพัฒนา อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่ม

Krech et al., (1962) กล่าวถึง “กลุ่ม” ว่า หมายถึง การที่มีคนตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป มาพบกันในสถานการณ์ที่มีอุดมคติในการรวมกลุ่มเพื่อกระทำการบางอย่างร่วมกัน ซึ่งอุดมคตินี้ครอบคลุมความเชื่อคุณค่า และบรรทัดฐานซึ่งจะนำไปสู่การกระทำร่วมกัน โดยมีสัมพันธภาพในกลุ่มอย่างอิสระ และการแสดงพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลต่อกัน

4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

Sanyawiwat (1983, p. 4-5) ได้อธิบายความหมายของคำว่า การพัฒนาว่าเป็นภาษาไทยที่แปลความมาจากคำว่า Development และเมื่อศึกษาความหมายจากคำว่า Development มีความหมายที่เกิดขึ้นจากคำ 2 คำ มาบูรณาการกัน กล่าวคือ Development ซึ่งมีความหมายเกิดจากคำว่า Change+Direction ใน ภาษาไทยตรงกับคำว่าพัฒนา ซึ่งคือการเปลี่ยนแปลงอย่างมีทิศทาง

5. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Office of the National Economic and Social Development Council (2011) ได้อธิบายถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ว่า หมายถึง ปรัชญาการดำเนินชีวิตที่เน้นให้คนอยู่อย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการรับผลกระทบใดๆ อันอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในซึ่งความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ในขณะที่ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ ส่วนการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Montriwong (2014, p 70) ศึกษาวิจัยเรื่อง ประเพณีแซนโหม้นตากกับการฟื้นความสัมพันธ์ข้ามแดนของชุมชนไทย-กัมพูชา ในชุมชนบ้านกันทรอมใต้ ตำบลกันทรอม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ กับชุมชนบ้านโคกวัด ตำบลไพรน้อย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดสุรินทร์ ราชอาณาจักรกัมพูชา พบว่า ทั้งชุมชนบ้านกันทรอมใต้กับชุมชนบ้านโคกวัดเป็นชุมชนเขมรที่มีความสัมพันธ์กันมาเนิ่นนาน เป็นความสัมพันธ์โดยสิทธิธรรมชาติของการอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามวิถีการดำรงชีวิตของชาติพันธุ์เดียวกันทั้งสองฝั่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งมีสายใยความสัมพันธ์ที่สานต่อผ่านสายใยความสัมพันธ์ทางเครือญาติและกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าของ

ชุมชนชายแดน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกัน ประสบการณ์ผ่านเหตุการณ์สำคัญทางการเมือง ร่วมกันของชุมชนข้ามแดน และฐานประวัติศาสตร์ก่อนการตั้งชุมชน

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ในแนวทางของกรณีศึกษา (Case Study Approach) ด้วยการเลือกการศึกษาชุมชนที่มีลักษณะเด่น เพื่อทำการค้นหารายละเอียดในเรื่องและประเด็นที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดวิธีการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ระยะ โดยมีรายละเอียดวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ด้วยการทบทวนวรรณกรรม จากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา ได้แก่ หนังสือ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ บทความและรายงานทางวิชาการ รวมทั้งข้อมูลจากสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถนำมาสนับสนุนงานวิจัยได้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ความเป็นมา สภาพ ความเป็นอยู่และลักษณะเด่นของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงในบ้านก้นทอมใต้ ตำบลก้นทอม อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ

ระยะที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เป็นการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากพื้นที่ศึกษา โดยใช้ 2 วิธีการ

2.1 การสังเกต (Observation) เพื่อเก็บข้อมูลบริบทของพื้นที่และสภาพความเป็นอยู่ โดยทั่วไปของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงในชุมชนบ้านก้นทอมใต้

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับ บริบทและลักษณะเด่นทางสังคมของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงบ้านก้นทอมใต้ อย่างละเอียดเพิ่มเติม ซึ่งครอบคลุมความเป็นมา สภาพความเป็นอยู่ ลักษณะเด่นและการสร้างจิต วิญญาณร่วมโดยผ่านกระบวนการกลุ่มอาชีพ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคและความต้องการในการพัฒนา ของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงในชุมชนบ้านก้นทอมใต้ การสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ดำเนินการกับผู้ให้ข้อมูล ที่สำคัญ จำนวน 20 คน

ระยะที่ 3 การดำเนินการจัดตั้งและขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพ (Occupational Group Establishment and Operation) เป็นการดำเนินการอย่างเป็นทางการที่เกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มและการ ขับเคลื่อนให้กลุ่มสามารถดำเนินการต่อไปให้ประสบผลสำเร็จ ในระยะนี้มีการรวบรวมข้อมูลควบคู่ไปด้วย โดยใช้วิธีการดังต่อไปนี้

3.1 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เกี่ยวกับการสร้างจิตวิญญาณร่วม กระบวนการขับเคลื่อนกลุ่มเพื่อการพัฒนา ตลอดจนร่วมค้นหาปัญหาอุปสรรคและความต้องการของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงในการพัฒนาความเป็นอยู่ของพวกตน

3.2 ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ (Establishing Occupational Group) โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงในชุมชนที่ศึกษา พร้อมกับพยายามขับเคลื่อนกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ที่ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการอ่านทำความเข้าใจในรายละเอียดบันทึกต่างๆ ที่ได้รับจากการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลายดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ (Typology) เป็นเรื่องย่อย ๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการศึกษารวมทั้งเรื่องใหม่ ๆ ที่พบขึ้นมา แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา มีการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้เทคนิคแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากบุคคล และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อหาความสอดคล้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล หลังจากนั้นจึงนำมาตีความและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Induction) รวมทั้งอภิปรายผลโดยอิงแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องควบคู่กับบริบทของพื้นที่ศึกษา

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน เป็น เพศหญิง จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 65.00 และเพศชาย จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 35.00 แบ่งตามอายุ ระหว่าง 40-50 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 อายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 35.00 และ อายุระหว่าง 61-70 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 15.00 และสำหรับสถานภาพการสมรส จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 95.00 และเป็นโสด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00

2. ความเป็นมาสภาพความเป็นอยู่และลักษณะเด่นทางสังคมของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคง

กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงในชุมชนบ้านกันทรอมได้อพยพมาจากตะเปียงกันตรวมประเทศ ไทยมาตั้งที่อยู่อาศัยที่บ้านเบง ซึ่งตั้งอยู่ทิศตะวันออกของบ้านกันทรอมใต้ในปัจจุบัน โดยอยู่อาศัยในพื้นที่นี้มาประมาณ 80 ปี ซึ่งในอดีตพื้นที่ได้เกิดโรคระบาดขึ้น ทำให้ชาวบ้านล้มตายเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านหวาดกลัวโรคระบาดมาก และมีปัญหาเรื่องน้ำดื่ม น้ำใช้ไม่เพียงพอ เมื่อประสบปัญหาเช่นนี้ ชาวบ้านจึงย้ายจากบ้านเบงมาอยู่บ้านกันตรวม หรือบ้านกันทรอมใต้ในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2516 ได้มีการตื่นตัวด้านความคิดทางการเมืองในเรื่องการต่อสู้ทางชนชั้นระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง จนถึง พ.ศ. 2519 ทางภาครัฐได้ใช้

ระบอบเผด็จการโดยการจับกุมประชาชนและนำไปขังอย่างทารุณ โดยการต่อสู้ทางชนชั้นนี้มีความรุนแรง โดยดำเนินการตามกลุ่มเคลื่อนไหวระดับชาติที่เรียกตนเองว่า “พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย” มีนิตินักศึกษาจำนวนหนึ่งได้แตกตื่นหนีเข้าป่าด้วย เมื่อ วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 โดยเดินทางผ่านบ้านกันทรอมได้ และชาวบ้านกันทรอมได้ก็มีการตื่นตัวได้หลังไหลเข้าป่าจับอาวุธต่อสู้กับรัฐบาลเช่นกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 ประเทศกัมพูชาได้เกิดสงครามเกิดขึ้น ซึ่งขณะนั้นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ปักหลักอยู่ตามแนวเทือกเขาพนมดงรักต่อสู้อย่างโดดเดี่ยว ขาดการช่วยเหลือจากพี่น้องประเทศสังคมนิยมพร้อมประกอบกับทางรัฐบาลไทยได้มีนโยบาย 66/2523 ชาวบ้านในพื้นที่นี้ได้ตัดสินใจวางอาวุธเพื่อเข้าร่วมในการพัฒนาประเทศในปี พ.ศ. 2523 โดยรัฐได้ให้การช่วยเหลือตามนโยบาย 66/2523 มีการจัดสรรที่ดิน 15 ไร่ 5 ตัว ที่อยู่อาศัย 1 ไร่ พร้อมกับเงินค่าดำรงชีพ 100,000 บาท ให้ต่อคน สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่ได้กลับภูมิลำเนาเดิมเพื่อประกอบอาชีพและดำรงอยู่อย่างเหมือนประชาชนทั่วไปเหล่านี้ ทางรัฐบาลได้ตั้งชื่อให้ว่า “กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย (ผ.ร.ท.)” ตามนโยบาย 66/2523 สมัยที่มีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี

จากที่กล่าวมา ทำให้เห็นประวัติศาสตร์การต่อสู้ของบ้านกันทรอมกับภาครัฐ มาจนถึงการมอบตัวเพื่อกลับมาใช้ชีวิตยังมาตุภูมิในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย (ผ.ร.ท.) อย่างไรก็ตาม หลังจากกลับมายังมาตุภูมิแล้ว กลับไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐตามที่รัฐบาลสัญญาไว้ ชาวบ้านกลุ่มนี้จึงได้ลุกขึ้นมาเคลื่อนไหวเพื่อทวงสัญญาจากรัฐอีกครั้ง เริ่มตั้งแต่ พ.ศ.2549 ดังจะเห็นได้จากกรณีการทวงสิทธิ์ที่ดินทำกินซึ่งทางรัฐบาลรับปากว่าจะชดเชยให้จากกรณีการสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยตาจู ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษประสบ เพื่อแก้ปัญหาตามนโยบาย 66/2523 ให้กับผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นรายบุคคล แม้ว่าต่อมาในสมัยที่ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการมอบเงินช่วยเหลือให้กับผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเป็นรายบุคคล รายละ 125,000 บาท แต่ปรากฏว่ากลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยจังหวัดศรีสะเกษ ไม่มีบุคคลใดได้รับเงินช่วยเหลืดังกล่าว เนื่องจากในขณะนั้นยังไม่มีแกนนำหรือผู้แทนกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในพื้นที่มาทำหน้าที่ประสานงาน ในเวลาต่อมาทางกลุ่มฯ ได้มีข้อเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากทางรัฐบาลของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยจังหวัดศรีสะเกษอีก อย่างไรก็ตามรัฐบาลได้ยุติการช่วยเหลือผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยในพื้นที่เป็นรายบุคคล แต่มีนโยบายให้การช่วยเหลือในลักษณะเป็นกลุ่มแทน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ได้มีการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือเรื่อยมาจนกระทั่งรัฐบาลได้มีนโยบาย ช่วยเหลือผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยอีกครั้ง โดยมอบให้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน จังหวัดศรีสะเกษ (กอ.รมน.) เป็นผู้ดำเนินการคัดกรองและดำเนินการ โดยในปี พ.ศ 2554 ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยจังหวัดศรีสะเกษได้รับการช่วยเหลือได้ผ่านการคัดกรองและได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลต่อมา

ในปี พ.ศ. 2561 ผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ได้ถูกเรียกชื่อใหม่ คือ “กลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อน” และรัฐบาลมีการปรับเปลี่ยนวิธีการช่วยเหลือมาเน้นในรูปแบบการรวมตัวเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนตามเงื่อนไขใหม่ของรัฐบาลที่จะไม่ให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเป็นรายบุคคล แต่จะให้ความช่วยเหลือในรูปแบบกลุ่มหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแทน

ปัจจุบัน กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงหรือกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย(เดิม) ซึ่งในปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐเรียกว่า ผู้ได้รับความเดือดร้อน อยู่อาศัยในพื้นที่บ้านกันทรอมใต้ เป็นส่วนใหญ่ มีการรวมกลุ่มอย่างเหนียวแน่น โดยมีหัวหน้ากลุ่ม คือ นายศิลปชัย เลิศศรี และนางสุพิศ ดิดศรี เป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐภายนอก และได้รับการช่วยเหลือเพื่อพัฒนาในรูปแบบกลุ่มดังกล่าวข้างต้น แต่เป็นการพัฒนาในระยะเริ่มต้น ซึ่งต้องอาศัยความทุ่มเทและความเข้าใจของหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือตามบริบทของกลุ่มในพื้นที่ ที่ผ่านมามีการประชุมเตรียมการและรับฟังข้อเสนอเพื่อให้การช่วยเหลือ ร่วมกับแกนนำกลุ่ม และเพื่อขอรับคำปรึกษาตลอดจนแนวทางการปฏิบัติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนไปสู่การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2561 เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องได้ลงพื้นที่ให้คำแนะนำแก่สมาชิกกลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อน ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการขอความช่วยเหลือด้านอาชีพด้วยการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่น่าจะเป็นไปได้หลายกลุ่ม เช่น โครงการวิสาหกิจชุมชนโคนือสร้างอาชีพ นาแปลงใหญ่ กลุ่มร้านค้าชุมชน กลุ่มโรงสีชุมชน กลุ่มหมอนเบอรี กลุ่มเพาะเห็ด ฯลฯ และการช่วยเหลือรูปแบบอื่นๆ อาทิโครงการระบบสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ การฝึกอาชีพระยะสั้นเกี่ยวกับการนวดแผนไทย ,ช่างเสริมสวย การเลี้ยงกบ ฯลฯ โดยมีผู้ร่วมรับฟังมีความเข้าใจและยินดีปฏิบัติตามแนวทางที่หน่วยงานแนะนำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีทั้งสิ้น จำนวน 12 หน่วยงาน ประกอบด้วย 1) ปศุสัตว์จังหวัดศรีสะเกษ 2) ประมงจังหวัดศรีสะเกษ 3) เกษตรจังหวัดศรีสะเกษ 4) เกษตรและสหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ 5) สหกรณ์จังหวัดศรีสะเกษ 6) พาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษ 7) สภาเกษตรกรจังหวัดศรีสะเกษ 8) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดศรีสะเกษ 9) มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 10) พัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ 11) สำนักงานพัฒนาที่ดินจังหวัดศรีสะเกษ และ 12) อุตสาหกรรมจังหวัด ศรีสะเกษ จากนั้นได้มีการประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง โดยมี กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดศรีสะเกษเป็นหน่วยงานหลักผู้รับผิดชอบผู้รับผิดชอบและประสานงาน เพื่อช่วยเหลือและให้การดำเนินการขับเคลื่อนตามเป้าหมาย

ผลจากการประชุมทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับกลุ่มที่จะเข้าร่วมพัฒนา 4 กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มเลี้ยงโค หมอนเบอรี ร้านค้าชุมชน และโรงสีชุมชน ในช่วงที่ผ่านมาบางกลุ่มได้รับการช่วยเหลือแล้ว ได้แก่ 1) กลุ่มเลี้ยงโค โดยสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2562 2) กลุ่มจัดทำ

กลุ่มนาแปลงใหญ่ (ข้าวและมันสำปะหลัง) ให้ลงทะเบียนในวันจันทร์ที่ 7 มกราคม 2562 โดยสำนักงานเกษตรอำเภอขุนหาญ 3) จัดตั้งกลุ่มอาชีพ ระยะสั้น (5 วัน) ประกอบด้วย ช่างเสริมสวย อาหารขนม นวดแผนไทย ช่างซ่อมเครื่องยนต์เล็ก และเลี้ยงกบ โดยผ่านหน่วยงานการศึกษาอบรมและตาม อัยาศัยอำเภอ ขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ลงทะเบียนเรียนในวันจันทร์ที่ 7 มกราคม 2562 4) ฝึกอบรม อาชีพการเพาะเห็ด จำนวน 3 กลุ่ม ผู้ได้รับความเดือดร้อนตำบลกันทรอม มีความพึงพอใจที่จะได้รับ โครงการดังกล่าว โดยมหาวิทยาลัย ราชภัฏศรีสะเกษ 5) จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนรายใหม่ (ปลูก หลังบ้าน) จำนวน 90 ครัวเรือน ผู้ได้รับความเดือดร้อนตำบลกันทรอม มีความพึงพอใจที่จะได้รับ โครงการดังกล่าว โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ 6) จัดตั้งกลุ่มระบบสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ โดยกระทรวงพลังงาน และ 7) การแปรรูปแยมและไอศกรีมหม่อนเบอร์รี่ โดยสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัด ศรีสะเกษ

ปัญหาของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ ได้แก่ 1) ปัญหาที่ดินทำกิน 2) ปัญหาหนี้สิน 3) ปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ และ 4) ปัญหาคนว่างงาน ในขณะที่ความต้องการของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา ได้แก่ 1) ให้ส่งเสริมกลุ่มอาชีพต่างๆ ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมทั้งส่งเสริมการตลาดและสถานที่จัดจำหน่าย ให้ครบทุกวงจรเพื่อให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน 2) ให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือเรื่องเอกสารสิทธิ์ในที่ทำกิน เพื่อให้ได้มีที่ทำกินเป็นของตนเองถูกต้องตามกฎหมาย และสามารถนำไปแปลงสินทรัพย์ ให้เป็นทุนเพื่อการผลิตได้ รวมถึงเมื่อได้รับสิทธิต่างๆจากหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือสามารถเข้ารับสิทธิ นั้นได้ 3) ให้รัฐรับประกันราคาสผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะ ยางพารา และข้าว เพื่อให้ขายได้ราคา สูงขึ้นกว่าในปัจจุบัน 4) ให้ธนาคารที่เกษตรกรไปกู้เงินลดดอกเบี้ยลงหรือพักชำระหนี้ พร้อมหาวิธีลดหนี้ ให้กับประชาชนในชุมชน 5) พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะถนน ไฟฟ้าในครัวเรือนและไฟฟ้า เพื่อการเกษตรให้ได้อย่างทั่วถึง 6) ให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาช่วยเหลืออย่างรวดเร็วและทั่วถึง เมื่อเกิดภัย ธรรมชาติในพื้นที่ 7) ให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องช่วยเหลือจัดการเรื่องระบบน้ำ เพราะเป็นพื้นที่แห้ง แล้ง ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ทำการเกษตรและต้องช่วยเหลือตัวเองเรื่องน้ำอย่างมาก 8) ให้หน่วยงาน ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริม รมรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญ ของสถาบันครอบครัวให้มีความอบอุ่นและสร้างฐานครอบครัวที่มั่นคงเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเฉพาะเยาวชน และ 9) ให้มีการส่งเสริมการอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน เกิดความเข้าใจทางด้าน การศึกษาและด้านอาชีพ รวมทั้งมีทุนการศึกษาเพื่อให้เยาวชนได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเพื่อให้สามารถ ประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ในอนาคต

การสร้างจิตวิญญาณร่วมโดยผ่านกระบวนการกลุ่มอาชีพของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยกัมพูชา

เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง จึงได้นำแนวคิดการสร้างจิตวิญญาณร่วมมากระตุ้น ซึ่งประกอบด้วย 3 แนวคิดย่อย ได้แก่ 1) แนวคิดการให้ความสำคัญกับผู้นำ ซึ่งเน้นให้ผู้นำมีบทบาททางความคิดและการกระทำ โดยให้คนในกลุ่มมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำเพื่อให้ทำหน้าที่นำทางความคิดและในการทำกิจกรรมต่างๆ 2) แนวคิดการมีส่วนร่วมในรูปแบบของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง ให้ความสำคัญกับความเป็นเพื่อน 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) เพื่อนร่วมอุดมการณ์ กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง มีอุดมการณ์ร่วมเนื่องจากการเป็นกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยเดิม ที่มีอุดมการณ์ในการขับเคลื่อนกลุ่มโดยใช้ระบบคอมมิวนิสต์เดิม ที่ยึดผู้นำเป็นใหญ่ในการนำทางความคิด (2) เพื่อนร่วมลงมือปฏิบัติ ให้มีการปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ทั้งผู้นำและผู้ตาม ทั้งผู้นำและผู้ตามโดยไม่มีการแบ่งแยก โดยที่ผู้นำจะอยู่เคียงข้างกับสมาชิกกลุ่มจนกิจกรรมที่สำเร็จไปด้วยกัน (3) เพื่อนร่วมรับประโยชน์ การทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตามสมาชิกจะคำนึงถึงประโยชน์ที่ทุกคนจะได้รับเป็นสำคัญ โดยมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันด้วย ในขณะที่เดียวกันผู้นำอาจจะต้องมีความเสียสละมากกว่าสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่ม และ (4) เพื่อนร่วมแก้ไขปัญหา สมาชิกทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในกลุ่ม ตามที่ผู้นำชี้แนวทางและร่วมขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน ถ้ากิจกรรมยังไม่สำเร็จ ทุกคนก็จะช่วยกันทำไปพร้อมๆ กันเพื่อให้กิจกรรมนั้นสำเร็จตามเป้าหมาย ด้วยความตั้งใจและอดทน และ 3) แนวคิดความเชื่อบนวิถีร่วมเป็นร่วมตาย เป็นแนวคิดเชิงอุดมการณ์ที่เน้นการรวมกลุ่มที่เหนียวแน่นมากกว่ากลุ่มอื่น

กระบวนการขับเคลื่อนกลุ่มเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชนของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคง ชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ ดำเนินการผ่านการทดลองทำกิจกรรมกลุ่มอาชีพการเพาะเห็ดมา ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือ โดยมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การปรับกระบวนการทางความคิด เป็นขั้นที่กระตุ้นให้กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงช่วยกันคิดว่าจะตั้งกลุ่มอาชีพอะไรเพื่อให้เกิดรายได้สร้างเศรษฐกิจที่ดี รวมถึงยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกและครอบครัว ซึ่งในช่วงแรกๆ สมาชิกกลุ่มไม่กล้านำเสนอความคิดเห็น เพราะคุ้นเคยกับวิถีดั้งเดิมที่มักจะให้ผู้นำคิด จึงต้องมีการร่วมพูดคุยหลายครั้งเพื่อปรับพฤติกรรมของสมาชิกให้กล้าแสดงออกทางความคิดนี้ 2) ระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหา การรวมกลุ่มในระยะปัจจุบันนี้เป็นระยะต้นๆ ของการพัฒนาโดยผู้วิจัยใช้กระบวนการระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งในอดีตการระดมสมองเพื่อการแก้ปัญหามักจะเป็นหน้าที่และบทบาทของผู้นำที่คอยเสนอแนวทางให้สมาชิกในกลุ่มติดตาม อำนาจส่วนใหญ่จึงเป็นของผู้นำเกือบทั้งหมด แต่เมื่อเข้ามารวมกลุ่มอาชีพนี้ สมาชิกกลุ่มทุกคนได้รับการกระตุ้นให้ร่วมกันคิดผ่านการระดมสมองในการแก้ปัญหา มีการนำปัญหามาเล่าในวงหรือการประชุมเล็กของกลุ่ม เพื่อจะช่วยกันระดมสมองหาทางออกในการแก้ปัญหาดังกล่าว

3) **นำพาสู่การปฏิบัติ** ขั้นตอนนี้สมาชิกกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงช่วยกันลงมือปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน คือ การมีอาชีพและสร้างรายได้ อย่างต่อเนื่อง ในขั้นตอนนี้ สามารถสังเกตได้ว่า สมาชิกกลุ่มทุกคนตั้งใจและมีส่วนร่วมในการจัดการกลุ่ม โดยการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการรับผิดชอบงานในกลุ่มที่ชัดเจน 4) **ประเมินสู่ความสำเร็จ** เป็นขั้นตอนในการพัฒนาขั้นตอนหนึ่งที่สมาชิกกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงได้ช่วยกันระดมสมองแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินงานที่ใช้กลุ่มอาชีพการเพาะเห็ดเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน ซึ่งสมาชิกทุกคนจะได้รับรู้ผลร่วมกันในการขับเคลื่อนกลุ่ม ที่น่าสนใจมากคือเมื่อพบว่ากลุ่มมีความสำเร็จก็ไม่ได้ตกลงที่จะรับการจัดสรรผลตอบแทนในครั้งนั้นทันที แต่กลับแสดงความต้องการให้กลุ่มขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้และมีความยั่งยืนแบบต่อเนื่อง โดยนำงบประมาณที่จำหน่ายได้ในระยะหนึ่งนำกลับมาใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมให้ต่อเนื่อง เพราะเชื่อว่าทุกคนต้องช่วยกันเพื่อเป้าหมายในการสร้างอาชีพและมีรายได้เสริมที่ยั่งยืนซึ่งอยู่อีกไม่ไกล และ 5) **ผลประโยชน์พร้อมแบ่งปัน** ลักษณะเด่นประการสำคัญของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงคือเป็นกลุ่มที่สมาชิกมีความสัมพันธ์เหนียวแน่น แม้ในอดีตผู้นำมักจะเป็นใหญ่ ทั้งในทางความคิด การปฏิบัติ การนำด้านจิตวิญญาณก็ตาม แต่เมื่อได้ลองใช้การพัฒนากลุ่มอาชีพเพื่อการขับเคลื่อนเรียนรู้กระบวนการกลุ่มได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของสมาชิกผ่านการพัฒนาการแบบมีส่วนร่วม ประโยชน์ที่เกิดขึ้นหลายๆ ด้านจึงเกิดการกระจายไปยังสมาชิกอย่างทั่วถึงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

การจัดตั้งกลุ่มอาชีพของกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงตามแนวชายแดนไทยกัมพูชาให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัยนำร่องด้วยการทดลองทำกิจกรรมกลุ่มอาชีพเพาะเห็ดในชุมชนกันทรอมใต้จนประสบผลสำเร็จ จึงได้มีการขยายผลการจัดตั้งกลุ่มอาชีพไปยังกลุ่มผู้เข้าร่วมพัฒนาความมั่นคงในพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นายศิลาชัย เลิศศรี เป็นหัวหน้า มีสมาชิก จำนวน 25 คน กลุ่มที่ 2 นางสุพิศ ดีดศรี เป็นหัวหน้า มีสมาชิก จำนวน 35 คน กลุ่มที่ 3 นายสววย พลภักดี เป็นหัวหน้า สมาชิกจำนวน 40 คน โดยให้สมาชิกกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงเลือกการเข้ากลุ่มด้วยความสมัครใจ ทั้ง 3 กลุ่มมีการผลิตเห็ดเป็นกิจกรรมหลัก และสนับสนุนให้ยกระดับการพัฒนาไปเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ลงทะเบียนให้ถูกต้องต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากรัฐที่มีนโยบายด้านนี้อยู่แล้วอันจะช่วยกลุ่มเกิดความยั่งยืนในการดำเนินงาน ซึ่งมีเงื่อนไขว่ากลุ่มเหล่านี้จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) คณะกรรมการกลุ่ม 2) กติกาหรือกฎระเบียบการปฏิบัติของกลุ่มร่วมกัน 3) จัดตั้งกองทุนกลุ่มเพื่อเป็นสวัสดิการ และ 4) กิจกรรมที่ต่อเนื่อง ซึ่งในปัจจุบันนี้กลุ่มได้ดำเนินการอาชีพและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงหรือชื่อเดิมที่หน่วยงานภาครัฐ เรียกว่า “กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย” หรือในปัจจุบันเรียกชื่อว่า “กลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อน” เป็นกลุ่มที่มีความเหนียวแน่นในการทำกิจกรรมร่วมกันมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่ โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ผู้นำในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนา ถ้าผู้นำมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนา กลุ่มก็จะเกิดการพัฒนาตามไปด้วย ในขณะที่การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกระบวนการพัฒนาค่อนข้างจะมีจำกัด เนื่องจากคนเหล่านี้คุ้นเคยกับการฟังและตามผู้นำ ดังนั้นกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจึงต้องมีการกระตุ้นมากพอสมควรจึงจะเกิดผล การกระตุ้นนี้สามารถทำได้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายซึ่งนำมาใช้ในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการการพัฒนา ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้วิธีการจัดทำโครงการพัฒนากลุ่มอาชีพเพื่อนำร่องอันเป็นการทดลองการขับเคลื่อนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การดำเนินการในลักษณะนี้ส่งผลต่อการสร้างจิตวิญญาณร่วมเพื่อร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาในระยะยาว โดยที่สมาชิกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการพัฒนามากขึ้น อันสะท้อนถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การพัฒนาที่ไม่ยึดแนวทางเดิมที่ต้องพึ่งพาผู้นำเป็นหลัก มาเป็นแนวทางการพัฒนาที่ทั้งผู้นำและสมาชิกร่วมกันคิดและร่วมกันทำ

ข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับข้อสังเกตของ Sucharitthanarak et al. (2017, p 1-2) ว่าในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา ผู้นำชุมชนควรมีบทบาทหลักในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน โดยการเปิดเวทีการเรียนรู้ให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสร่วมคิด วิเคราะห์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในสถานการณ์จริงของชุมชน โดยให้ความสำคัญประเด็นองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีความสนใจร่วมกัน และยังสอดคล้องกับ Siewthong (2010, p 129-134) อธิบายว่า ถ้าผู้นำหมู่บ้านไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง รวมทั้งเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการดำเนินโครงการพัฒนาอย่างจริงจัง การดำเนินการพัฒนากลุ่มก็จะเป็นไปอย่างล้มเหลวอย่างแท้จริง ในทำนองเดียวกัน Yokjinda (2014, p. 97-103) ได้เสนอว่า ในการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาชุมชนประชาชนทุกคนควรมีโอกาสเข้าร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุด

ผลที่ตามมาจากการที่ได้กลุ่มฯ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเข้มข้น คือช่วยเพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการพัฒนา สร้างจิตสำนึกร่วม และเห็นความสำคัญของการมีบทบาทในการขับเคลื่อนในมิติต่าง ๆ รวมทั้งเข้าใจและภูมิใจถึงประโยชน์ที่พวกตนได้รับ และการจัดสรรผลประโยชน์เหล่านี้เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาก่อให้เกิดความยั่งยืน ผลดังกล่าวมีค่ายิ่ง ดังที่ Saenphuwa (2012, 101) ได้อธิบายไว้ว่า การทำงานร่วมกันในชุมชนโดยมีจิตคำนึงถึงการมีส่วนร่วมร่วมกันนั้น มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) การใส่ใจที่จะเข้าร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมของชุมชนทุก

กิจกรรมด้วยความเต็มใจ เสียสละ ไม่หวังในสิ่งตอบแทน เพื่อให้เกิดความรักและความสามัคคีภายในชุมชน 2) การแบ่งปันในการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาช่วยเหลือกัน ในการทำกิจกรรมของส่วนรวมในชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ 3) การมีจิตสำนึกตระหนักในเรื่องของส่วนรวม ด้วยความเต็มใจและสมัครใจโดยไม่หวังผลตอบแทนเฉพาะแก่ตนเอง แต่มุ่งเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนสังคมที่ดี จะทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาในชุมชนของตน

ข้อค้นพบสำคัญประการหนึ่งเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา คือ ในปัจจุบันการเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงเข้าร่วมพัฒนากับชุมชนยังมีน้อย ที่พบส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มของสมาชิกด้วยกันเพื่อกระทำการบางอย่างที่ยังไม่เป็นระบบ หรืออาจเรียกได้ว่าการเข้าถึงเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนยังมีน้อยสำหรับคนกลุ่มนี้ ซึ่งมีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องหลายประการ ทั้งบทบาทของหน่วยงานภาครัฐที่เข้าไปพัฒนากลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงที่มักจะจัดโครงการหรือกิจกรรมให้เฉพาะกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงเท่านั้น การที่หน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ขาดการจัดกิจกรรมสานความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด รวมถึงการขาดความมุ่งมั่นในการแก้ปัญหาของกลุ่มฯ และประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง นอกจากนี้การขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ของกลุ่มฯ หรือบางครั้งหน่วยงานในพื้นที่มองข้ามการสนับสนุนพัฒนากลุ่มนี้ เพราะเห็นว่ามีหน่วยงานกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดศรีสะเกษเป็นผู้ประสานงานเชื่อมต่อและบูรณาการการพัฒนากลุ่มนี้ร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ อยู่แล้ว จึงมองว่ากลุ่มฯ ได้รับโอกาสอย่างเต็มที่แล้วในการพัฒนา ทำให้ภาพของการพัฒนาร่วมกันระหว่างประชาชนในพื้นที่กับกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงเกิดขึ้นน้อยมาก และเกิดความเหลื่อมล้ำในทางปฏิบัติของการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาของกลุ่มฯ ในพื้นที่ดังกล่าว

นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อเกิดการรวมกลุ่มของผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงทำให้กลุ่มฯ มีอำนาจการต่อรองมากกว่าประชาชนทั่วไปที่อยู่ในพื้นที่ชุมชน จึงทำให้เกิดการแยกส่วนของการพัฒนาและไม่มีหน่วยงานในพื้นที่เข้ามาร่วมในการพัฒนาให้เกิดความมั่นคงในคุณภาพชีวิตของกลุ่มนี้พร้อมๆ กับประชาชนกลุ่มในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนตามแนวชายแดน อีกทั้งยังพบว่าปัญหาในการพัฒนากลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงที่สำคัญยิ่งคือเรื่องปัญหาที่ดินทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเอง เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ สปก 4-01 และพื้นที่ในป่าสงวนแห่งชาติที่มีการบุกรุกเข้าไปถางป่าเพื่อใช้เป็นพื้นที่ทำกิน ยังไม่ได้รับการแก้ไข ซึ่งเป็นเรื่องที่ทางกลุ่มฯ น่าจะเคลื่อนไหวเพื่อหาทางออกไป

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับระหว่างก่อนและหลังการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงชุมชนตามแนวชายแดนจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า “การมีส่วนร่วม” มีส่วนช่วยลด “ความเหลื่อมล้ำ” ของกลุ่มฯ กับประชาชนทั่วไปอย่างมาก เพราะทำให้ลดความเป็นตัวตนของกลุ่มฯ ซึ่ง

แตกต่างจากประชาชนกลุ่มอื่น ๆ โดยที่สมาชิกของกลุ่มฯ ที่ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมากขึ้นและการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาจะช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ถึงกระนั้นก็ตามยังมีข้อสังเกตว่า การใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับสมาชิกชุมชนอื่น ๆ ยังไม่ได้ทำมากเท่าที่ควร ความรู้สึกของการแบ่งส่วนในการพัฒนายังคงมีอยู่ และการใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อการพัฒนายังไม่ทำได้อย่างจริงจังและครอบคลุมคนทุกคน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลวิจัยไปใช้งาน

1.1 ภาครัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอาชีพ ควรเข้าไปกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพของกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงในพื้นที่อื่นๆ ที่เกิดจากความต้องการของกลุ่มคนกลุ่มนี้ในแต่ละพื้นที่ โดยใช้กระบวนการพัฒนาร่วมกับประชาชนในพื้นที่ชุมชนอย่างจริงจังและต่อเนื่องเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกในชุมชนร่วมพัฒนาชุมชนตนเองให้มีความเข้มแข็งมั่นคงอย่างยั่งยืนในรูปแบบของการใช้ชุมชนเป็นฐาน

1.2 ชุมชนควรมีการสื่อสารระหว่างคนในชุมชนด้วยกันให้มากกว่าที่เป็นอยู่ รวมถึงการ สื่อสารระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานพัฒนาด้านอาชีพและอื่น ๆ เพื่อให้เข้าใจสื่อสารที่ตรงกัน และขับเคลื่อนการพัฒนาไปด้วยกันทุกกลุ่มในแต่ละชุมชน ซึ่งจะเป็อีกช่องทางหนึ่งที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาลดความเหลื่อมล้ำทางด้านสังคมและเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจนี้ได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนตามแนวชายแดนที่มีกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงอยู่อาศัยร่วมกับประชาชนในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียงในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาชนกลุ่มพิเศษเหล่านี้ให้เกิดความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีรายได้สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนเพื่อให้เป็นรัฐชุมชนตามแนวชายแดน และเป็นส่วนหนึ่งของความมั่นคงในประเทศ

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีการแก้ปัญหาเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกินของประชาชนตามแนวชายแดน เพราะเป็นปัญหาสำคัญที่มีจะพบในกลุ่มคนหลายกลุ่ม และสำคัญมากต่อการเสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต

2.3 ควรศึกษารูปแบบการรวมกลุ่มของผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงตามแนวชายแดนที่เอื้อต่อการยกระดับการดำรงชีพอย่างยั่งยืน เพื่อเป็นแนวทางหรือวิธีการในการพัฒนากลุ่มผู้ร่วมพัฒนาความมั่นคงและกลุ่มอื่นๆ ในลักษณะเหมือนหรือใกล้เคียงกัน

เอกสารอ้างอิง

- Emon Saenphuwa. (2012). *Social mind for common good of community development program bachelor degree students Lao Kao Rajabhat University* [In Thai] (Unpublished master's thesis). National Institute of Development Administration, Bangkok.
- Internal Security Operations Command Sisaket Province. (2018). *Report of problem solving of troubled people (Ex Co-Developer of Thailand)* [In Thai]. Sisaket: n.p.
- Khar Montriwong. (2014). *Saendontha tradition and restoration of relationship of Thai - Cambodian community case study: Ban Kantrom, Kantrom sub-district, Kunhandistrict, Thailand with Ban Khokwat community, Srai Noi sub-district, Warin district, Siemreap, Kingdom of Cambodia* (Research Report) [In Thai]. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Krech, D., Ballachey, E. L., & Crutchfield, R. S. (1962). *Egerton L. individual in society*. New York: McGraw-Hill Book Company Inc.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2011). *Self-sufficiency economic philosophy* [In Thai]. Bangkok: Author.
- Sanya Sanyawiwat. (1983). *Community development* [In Thai]. Bangkok: Thai Wattana Panit.
- Surachart Bamrungsuk. (1983). Technique of making strategic plan in government sector [In Thai]. In *50th Year of Political Science*. Bangkok: Faculty of Political Science Chulalongkorn University.
- Thanasin Siewthong. (2010). *The participation of people in local administration in village level: Case study of Tak Bai district, Narathiwat province* [In Thai] (Unpublished master's thesis). Sukhothai Thammathirat University, Nonthaburi.
- Wisanu Yokjinda. (2014). *The co-operation of people in community development, Tung Krang village, Tub Krai sub-district, Pong Nam Ron district, Chanthaburi province* [In Thai] (Unpublished master's thesis). Burapha University, Chonburi.
- Wittaya Sucharitthanarak. (2017). The using of community based to develop social community case study of central part community [In Thai]. *Pathumthani University Academic Journal*, 9(2), 205-211.
- Yuwat Wuttimethi. (1986). *Principal of community development and community development* [In Thai]. Bangkok: Thai Anukroa Thai Incorporated.